

і журналісти з PR-технологіями повинні пам'ятати про професійну етику та дотримання законодавства у такій ще порівняно «юній» мережі Інтернет.

1. В 2013 році кількість Інтернет-користувачів в Україні склала половину населення [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.unian.ua/society/846299-v-2013-rotsi-kilkist-internet-koristuvachiv-v-ukrajini-sklala-polovinu-naselessly.html>.
2. Закон України «Про вибори народних депутатів України» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4061>—17.
3. Закон України «Про вибори Президента України» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/474>—14.
4. Порошенко в соцмережах [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://pidubny.com/poroshenko-v-sotsmerezah/>.
5. *Почепцов Г.* Від Facebook'у і гламуру до WikiLeaks: медіакомунікації / Г. Почепцов. — К. : Спадщина, 2012. — 464 с.
6. *Саваневський М.* Український політичний інтернет: 2012 [Електронний ресурс] / М. Саваневський. — Режим доступу: <http://watcher.com.ua/2013/01/09/ukrayinskyu-politychnu-internet-2012/>.
7. *Соломонюк Р.* 5 помилок українських політиків у соцмережах [Електронний ресурс] / Р. Соломонюк. — Режим доступу: <http://timeua.com/news/12/25276.html>.

Оксана Гнидюк

НАУКОВО-ХУДОЖНЯ КНИГА У КОНТЕКСТІ ДИТЯЧОГО ЧИТАННЯ

Зроблено огляд проблематики дитячого читання у контексті українського книговидання. Окреслено основні причини небажання українських дітей і підлітків читати. Запропоновано шляхи вирішення проблеми «покоління, що не читає» за допомогою науково-художньої літератури та спільної роботи науковців і книговидавців.

Ключові слова: дитяче читання, науково-художня книга, українське книговидання.

Сделан обзор проблематики детского чтения в контексте украинского книгоиздательства. Очерчены главные причины нежелания украинских детей и подростков читать. Предложены пути решения проблемы «нечитающего поколения» с помощью научно-художественной литературы и совместных усилий ученых и издателей.

Ключевые слова: *детское чтение, научно-художественная книга, украинское книгоиздание.*

An overview of problems of the children's reading in the context of the Ukrainian publishing, has been made. The main reasons of reluctance of the Ukrainian children and adolescents for reading have been outlined. The ways of solving the problem of «the non-reading generation» by the agency of joint work of scientists, publishers, science fiction and belles-lettres have been offered.

Key words: *children reading, science fiction book, Ukrainian publishing.*

Актуальність статті зумовлена постійним зростанням кількості сучасних дітей, що не люблять читати. Тенденція відчуження дітей від книжок гостро постала в останні роки [4; 7]. Діти перестали тягнутися до книги, що в майбутньому може стати загрозою для культурного рівня нації, адже найбільше людина вчиться власне протягом дитинства, причому важливу роль у цьому процесі відіграє самоосвіта, яка практично неможлива без книг [2; 7]. Якщо в дитинстві людина не знаходила часу для книжок, то тим більше не знайде його в дорослому віці. У результаті відмови від читання падає загальний культурний рівень особистості, до того ж із дітей, що не люблять читати, виростають дорослі, далекі від книжок і нездатні привчити до читання наступне покоління [3]. Науково-художня книга як складова пізнавальної літератури призначена саме для зацікавлення дітей темою, розкритою в конкретному виданні, та подальшим її вивченням. З огляду на це вважаємо актуальним дослідження шляхів і методів навернення дітей до читання за допомогою науково-художньої книги.

Метою статті є обґрунтувати можливість та визначити шляхи залучення дітей до читання за допомогою науково-художньої літератури в сучасних умовах.

Проблемами дитячого читання та дотичними до них питаннями займалися такі дослідники, як І. Гук (підліткове читання), Т. Качак (промоція дитячого та сімейного читання і дитячої літератури загалом), А. Рубан (дитяче читання та його історія), Б. Шалагінов (специфіка написання творів для дітей), російські дослідниці В. Чудінова, Е. Голубева, Н. Сметаннікова (дослідження читацьких інтересів дітей і програм підтримки читання за кордоном) [6], Л. Беленькая і Е. Зазерський (типологія читачів-дітей), А. Мільчин (редакторська підготовка та культура видань, мотиваційні причини, що спонукають до читання) та ін.

Попри те, що у Європі дослідження на тему дитячого читання проводяться досить активно, в Україні недостатньо висвітлена проблематика пізнавальної книги та науково-художньої літератури зокрема. Науковці, що звертають увагу на проблеми дитячого читання, як правило, роблять акцент на художній літературі [4], оминаючи увагою пізнавальну та науково-художню книгу. Припускаємо, що такий підхід зумовлений недостатньою кількістю науково-художніх книг, наявних на українському ринку, а також думкою про те, що для залучення до книжок дитину потрібно розважати за рахунок художньої літератури, щоб читання сприймалося як задоволення. Однак, окрім традиційної розваги, маленькі діти прагнуть пізнавати світ й отримувати нову інформацію про нього, а підлітки сприймають читання як процес для досягнення певної мети, тож їм не цікаво систематично читати видання, з яких не можна отримати практичної користі чи нових знань.

На підтвердження цього припущення наводимо результати дослідження проблеми дитячого читання американським видавництвом Scholastic. Опитування дітей віком від 6 до 17 років показало якість книги, що роблять її привабливою для читання в очах респондентів. 70% опитаних зазначили, що хочуть, аби книга їх смішила; 54% шукають у книзі простору для уяви; 48% потребують книг, які б підвищували віру читача в себе, допомагали підняти самооцінку; 43% зазначили, що хочуть, аби з текстів можна було навчитися чи дізнатися про щось нове, а також шукають у книгах персонажів, на яких хочеться бути схожими, при цьому 41% опитаних дітей висловили бажання розгадувати таємницю або вирішувати проблему у сюжеті книги.

Таким чином, нова, цікава інформація, почерпнута з книжки, є важливим мотивом читати конкретне видання для 43% сучасних дітей [9]. Усім цим критеріям відповідають науково-художні книжки, оскільки вони спрямовані на зацікавлення дитини подальшим вивченням того чи іншого предмету, персоналії чи теми. Такі видання можуть бути актуальними для дітей різного віку — від наймолодших до старших підлітків. Вони містять у своїй основі захоплюючий сюжет, їх мова художня, образна і жвава, а персонажі — яскраві та індивідуальні. Інформація в науково-художніх книжках подається мимохідь, між іншим — саме такий ненав'язливий виклад дозволяє

легко запам'ятати прочитане. Для маленьких дітей науково-художнє видання максимально доступно розкриває матеріал, який у складнішому, науковому, поданні дитина ще не здатна осягнути, а для підлітків такі книги є гарним способом відволіктися від нудних підручників та відпочити з користю (до чого вони й прагнуть, як стверджують американські дослідники). Ще однією перевагою науково-художньої книги є різноплановість жанрів: казки, п'єси, повісті, фантастичні романи можуть бути пізнавальними. Головною умовою, яка робить їх такими, є осмислене і задалегідь продумане автором спрямування уваги читача на певну наукову тему, яку розкриває твір. Для підлітків цікавим жанром є наукова фантастика, для молодших школярів — оповідання або комікси, присвячені науковій тематиці, для дошкільнят — казки. Однак для написання якісного науково-художнього тексту важливими є добре орієнтування в темі самого автора та продуманість твору. Зрештою, вивчення (як і створення) дитячої літератури неможливе без урахування особистості й інтересів адресата, на якого розраховував автор [1, с. 6, 11].

Таким чином, науково-художня книга може стати ланкою, що об'єднала б аспекти мимовільного навчання та задоволення від читання, але на ринку бракує саме таких видань. Для позакласного дитячого читання видавці пропонують художні книжки. Коли мова йде про молодших читачів, пізнавальні видання ще можна знайти, адже в Україні видається досить багато енциклопедій та ужитково-розвивальних видань для дітей, але проблема в тому, що серед них дуже незначний відсоток справді якісної літератури. Безперечно, хороші книжки на ринку є: наприклад, у видавництві «А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА» 2005 р. вийшла книга «Ліза та її сні», що в казковій формі ознайомлює дітей з постаттю Леонардо да Вінчі і з творчістю видатних творців живопису. На ілюстраціях, що нагадують відомі полотна майстрів класичного живопису, Ліза уявляє себе. У поєднанні красивих малюнків та казкового сюжету до дитини доносяться початкові відомості про історію живопису. Ще одну пізнавальну книгу для дітей випустило видавництво «Аверс» 2012 р. Вона називається «Як знайшлися літери» і є прикладом дидактичної казки, що допомагає запам'ятати літери абетки. У виданні розповідається про те, як сестри-літери шукали одна одну посеред лісу, протягом історії літери регулярно перелічувалися по порядку, що разом з ілюстраці-

ями (на яких вони зображені) дозволяє вивчити з дитиною абетку. Видавництво Старого Лева 2014 р. випустило книжку «Карти», що ознайомлює дітей з азами географії за допомогою яскравих малюнків, на яких зображено дещо спрощений атлас світу, країни та найбільші міста з їх особливостями.

Цікавою є серія книжок авторства О. Ільченка, що вийшли друком у видавництві «Грані-Т». Кожна книга серії — тематична, у серії зібрано відомості про птахів, риб, комах, дерева. Книжки проілюстровані репродукціями картин видатних майстрів, містять цікавинки відповідної тематики, а також уривки із творів відомих письменників.

Однак таких якісних книжок на ринку досить мало, а от власне якісної української пізнавально-художньої книги для старших підлітків ми не знайшли. Можна говорити про жанр фантастики, представлений в Україні книгами Марини та Сергія Дяченків, однак їхня творчість має радше розважальний, суто фантазійний характер (хоча й порушує питання моральних проблем у суспільстві).

На порталі Центру дослідження дитячої літератури в Україні «Ключ» опубліковано результати опитування на тему «Дитяча книга 2013—2014 рр., що зачепила» [5]. Відповіді дослідників та авторів дитячих книг невтішні: жодного пізнавального видання для підліткової аудиторії не названо.

Зіштовхнувшись із браком якісного наповнення книжкового ринку для дітей під час проведення дослідження, вважаємо доцільним ставити питання не про те, що діти в Україні не люблять читати, а про те, що для українських дітей бракує якісної пізнавальної (зокрема науково-художньої) літератури. Така ситуація пояснюється насамперед тим, що у сучасних кризових умовах українці економлять на книжках. Батьки майже перестали купувати книги для себе, а для дітей шукають якомога дешевші видання — це змушує видавців усіляко економити на підготовці своєї продукції, щоб її здешевити. Можна стверджувати, що саме дитяча книга дає видавцеві можливість «вижити». Сама по собі така можливість — це добре, однак саме з неї випливає головна проблема сучасного дитячого читання в нашій державі: вважаємо, що головною бідою українського книжкового ринку є «заробітчанство» на книжковій продукції неналежної якості, викликане прагненням видавця нашвидкуруч випустити мак-

симально дешеvu дитячу книжку, яку придбають батьки, керуючись її низькою собівартістю і обіцянками навчити чогось дитину. Через таке заробітчанство виникає проблема: дитині купують неякісну книгу, яка не зацікавлює дитину, не надає корисної інформації, не приносить задоволення від читання. Коли неякісні книги потрапляють до рук дитини регулярно, вона переконується в тому, що читати — не цікаво і нудно, тому й припиняє це заняття.

Доходимо висновку, що науково-художня книга в Україні незаслужено залишена на периферії уваги як науковців, так і видавців. На книжковому ринку сьогодні бракує якісних видань для дітей і (особливо) підлітків. Саме цю нестачу вважаємо однією з ключових причин небажання сучасних дітей читати. Дітям не вдається знайти книгу, яка б їм справді сподобалася, тому вони й відмовляються витрачати час на видання, які не видаються для них цікавими.

За кордоном діє значна кількість програм з підтримки читання та книговидання, самі видавці займаються вивченням інтересів своїх читачів і тенденцій попиту, тому і ситуація з дитячим читанням у них інша, ніж в Україні. Так, у компанії Nielsen (Нью-Йорк) провели дослідження у сфері книговидання, кіно та ігор і дійшли оптимістичного висновку: діти все ще читають доволі багато. На книжковому саміті, присвяченому проблемам читання, компанія представила результати проведеного дослідження, з якого видно, що дитяче читання у 2014 р. перебувало на піку розвитку за останніх десять років, тоді як «доросла» книга опинилася на вершині популярності у 2008 р., а тепер знаходиться поза увагою читацького попиту [8].

З огляду на сказане вважаємо, що за умови зміни підходів до підготовки науково-художньої книги, розширення жанрової та видової палітри видань українські діти можуть повернутися до читання. Науково-художня література є тим важелем, який варто було б застосовувати для цього як видавцям, так і батькам, які хочуть привчити дитину до книжок. Оскільки ніша пізнавальної книги загалом (і науково-художньої зокрема) не достатньо заповнена на ринку, для видавців такі книги могли б стати прибутковим товаром. Якісну науково-художню книгу видати складніше, ніж просто художню, але й попит на неї має перспективи бути значно вищим.

1. *Іванюк С.* Адресат — майбутнє. Герой і концепція адресата української радянської прози для дітей (1917—1941) / С. Іванюк. — К. : Наукова думка, 1990. — 128 с.

2. Качак Т. Літературна освіта в Україні: промоція дитячої книги і читання [Електронний ресурс] / Т. Качак. — Режим доступу: <http://www.chl.kiev.ua/key/Books/ShowBook/276>.
3. Кобзаренко А. Дитяче читання: феномен і традиції в XXI сторіччі / А. Кобзаренко // Світ дитячих бібліотек. — 2005. — № 4. — С. 3—7.
4. Психология чтения и проблемы типологии читателей : сб. науч. тр. / отв. ред. Е. Зазерский. — Ленинград, 1984. — 168 с.
5. Українські книжки для дітей 2013—2014 рр., які вразили чи зачепили: мозаїка поглядів [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.chl.kiev.ua/key/Books/ShowBook/228>.
6. Чудинова В. П. Недетские проблемы детского чтения: детское чтение в зеркале «библиотечной» социологии [Електронний ресурс] / В. П. Чудинова, Е. И. Голубева, Н. Н. Сметанникова. — Режим доступу: http://www.mediagram.ru/netcat_files/108/110/h_84d524ff0eb429efa3a557f62140e186.
7. Шанковський О. Чому деякі діти не люблять читати і що з цим робити [Електронний ресурс] / О. Шанковський. — Режим доступу: <http://www.barabooka.com.ua/chomu-deyaki-diti-ne-lyublyat-chitati-i-shho-z-tsim-roboti/>.
8. Forget Your Preconceptions About Teenagers and Reading [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://publishingperspectives.com/2014/12/forget-preconceptionsteenagers-reading/>.
9. What Kids Want In Books [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.scholastic.com/readingreport/KFRRInfographicColor.pdf>.

Людмила Теодорська

ВИКОРИСТАННЯ КАЗКОВИХ ОБРАЗІВ І МОТИВІВ У «ДИТЯЧІЙ» РЕКЛАМІ

Розглянуто основні методи залучення уваги дітей до рекламних повідомлень. Досліджено використання таких казкових елементів, як форма побудови, характерні сюжети, мотиви, що наближує рекламу до казки.

Ключові слова: діти, казка, казкові образи, сюжети і мотиви, казкові герої, реклама.

Рассмотрены основные методы привлечения внимания детей к рекламным сообщениям. Исследовано использование таких сказочных элементов, как форма построения, характерные сюжеты, мотивы, что приближает рекламу к сказке.